

KISGRAFIKA

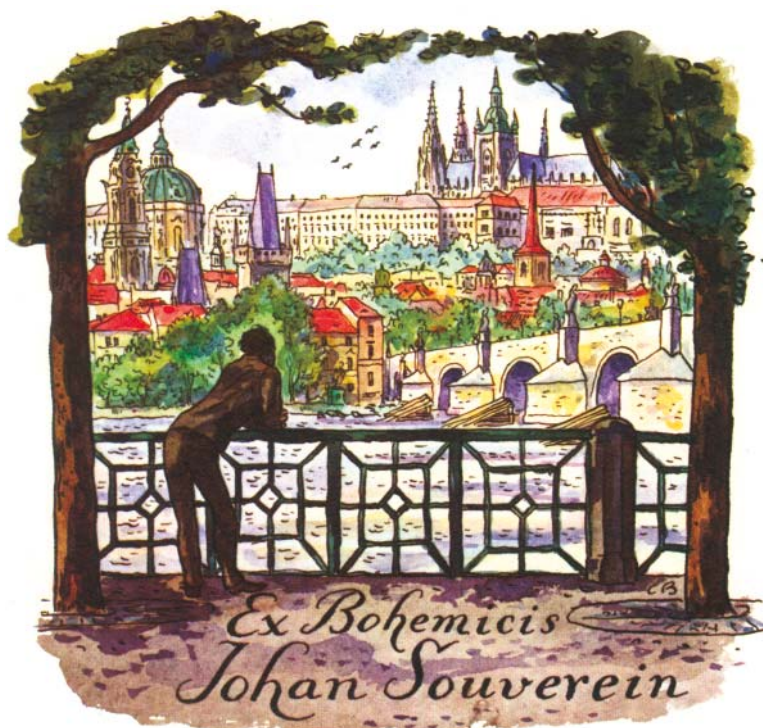
57. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer.

Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület”

Postacím: 2045 Törökbálint, Bartók Béla u. 2., internetcím: www.kisgrafika.hu

Szerkesztőbizottság: Palásthy Lajos, Ürmös Péter, Vasné dr. Tóth Kornélia

Felelős kiadó: Antalné Tari Zsuzsanna ügyvezető; e-mail: titkar@kisgrafika.hu

Cyril Bouda (1901-1984) (CZ) litográfiája, L/col, 95×100

T A R T A L O M

Rácz Mária – dr. Tebeli Izabella: A FISAE XXXVII. Ex Libris Kongresszusa

Vasné dr. Tóth Kornélia: A prágai XXXVII. FISAE Ex Libris Kongresszus kiállításai – magyar vonatkozásokkal

Arató Antal: Adatok Perei Zoltán főiskolai éveiről, munkásságáról

Vasné dr. Tóth Kornélia: Híres gyűjtők könyvjegyei az OSZK-ban (Holl Jenő, Kovrig Károly)

Rácz Mária: Diskay Lenke tárlata

HÍREK – LAPSZEMLE HELYETT – KÖNYVESPOLC – EGYESÜLETI HÍREK

2018/4

A FISAE XXXVII. EX LIBRIS KONGRESSZUSA

2018. augusztus 28. - szeptember 2.

A 2016-os vologdai világtalálkozó után Prága lett a házigazdája az idei ex libris kongresszusnak.

A megnyitó impozáns helyszínénél a Strahov-kolostor püspöki ebédlője szolgált, ami után a résztvevők megtekinthették a Cseh Nemzeti Múzeum ex libris gyűjteményének jelentősebb darabjait. A gyűjtemény a XVI. századtól kezdve vette sorra a legjelentősebb keresztény témákat feldolgozó alkotásokat. Ezek között örömmel fedeztük fel Radványi Román Károly (1900-1957) egyik fametszetét a Madonnával (gyűjtő: Dr. Boros József). Még egy magyar alkotású fametszet kapott helyet a kiállításon: Kecskeméti Lipót (1865-1936) egyik ex librise.

Szerdán megkezdődött a Hotel Pyramida nagytermében a gyűjtemények darabjainak cseréje. A világ minden tájáról érkezett művész és gyűjtő egyaránt, a szervezők tájékoztatása szerint 521 fő regisztrált a konferenciára. A kínai delegáció ismét nagy számú résztvevővel érkezett, de voltak gyűjtők az Egyesült Államokból, Finnországból, Ausztráliából és még Argentínából is. A kongresszus négy napot biztosított a cserére és közte különböző rendezvényekkel, kirándulásokkal színesítette a programot.

A Vitkov hegyre a „National Monument” épületéhez három busszal vitték a résztvevőket szerdán. Itt a Nemzeti Könyvtárban gazdag és nagyon szép grafikai anyagot néztünk meg, áttekintve 1945-ig a cseh ex libris történetét. Nagy érdeklődés volt a helyszínen a technikai bemutató iránt. Többen vásároltak a frissen készített nyomatokból.

Csütörtökön prágai városnézések közül lehetett választani, ki-ki ízlése szerint a régi városrészt vagy a zsidó negyedet, esetleg a szecessziós épületeket tekinthette meg. Számunkra felejthetetlen élményt nyújtott a szecessziós Rendezvényközpont (Municipal House) és a Mucha kiállítás.

Csütörtök este a szervezők társasági program keretében biztosították, hogy a résztvevők egy sétahajós vacsora közben ismerjék meg Prága folyóparti oldalát. Pénteken Prága környéki kastély- (Konopiste) és vártúra (Karlstejn) volt a választási lehetőség, mindkét látnivaló igazi gyöngyszeme a cseh építészetnek.

A vártúrák után egyénileg tekinthettük meg a Hollár Galériában a cseh Művészeti Egyesület 30 tagjának munkáját bemutató kiállítást. Michaela Lesa Rova, Hana Capova, Petr Hampl, Jiri Altmann és Jiri Brazda művészek alkotásai keltették fel az érdeklődésünket.

IV. Károly cseh király által építtetett és 1372-ben felszentelt gyönyörű gótikus bencés apátságban állították ki a FISAE XXXVII. kongresszusára beérkezett 694 művészből kiválasztott 49 alkotó 232 munkáját. Díjazottak: Katsunori Hamanishi

(japán), Vladimir Zuev (orosz), Liu Shuohai (kínai), Alexej Bubrusov (orosz), Konstantin Kalnynovych (ukrán) művészek. Sajnos a négy magyar grafikusunk lapjait nem láthattuk, mert kiszűrizték azokat.

Szombat délelőtt az elnökségi ülésre került sor, ahol Magyarországot Rácz Mária és dr. Tebeli Izabella képviselte. Az ülést Karel Urban elnök nyitotta meg, mint a cseh házigazda. Tájékoztatta a delegáltakat, hogy a konferencia szervezésekor nem számoltak ekkora részvételi aránnyal és ezért történtek fennakadások a regisztrációnál és az egyes programok lebonyolításánál, amiért elnézést kért. Mikor átadta a következő rendezvényszervező országnak a stafétát, azt tanácsolta, hogy jóval a meghirdetett időpont előtt kezdjenek hozzá a szervezéshez, mert hatalmas kihívást jelent ekkora létszám kezelése. Ekkor vette át a szót Anthony Pincott a következő kongresszus helyszínének vendéglátójaként, aki már saját logós pólóban tartotta beszédét. 2020-ban Cambridge fogja biztosítani a helyszínt a XXXVIII. FISAE világtalálkozónak. Ő már most szembesült a szervezés rendkívüli felelősségével és kérte az

A képen: Rácz Mária

országok képviselőit, hogy kiemelten hívják fel a tagtársak figyelmét, hogy minél előbb regisztráljanak az erre létrehozott honlapon (<http://www.bookplatesociety.org/2020home.htm>). Már most elnézést kért a magasabb részvételi díj miatt, de sajnos az angol árszínvonal magasabb (előzetesen 175 fonttal kalkulálnak), ő akkor tud garanciát vállalni a rendezvény sikeréért, ha időben beérkeznek az előzetes jelentkezések (regisztrációnál 25 font előleget kérnek megfizetni), különben le kell mondania majd a konferenciát. Az angol tájékoztató után megválasztottuk Anthony Pincott urat elnöknek. A két elnökhelyettes Karel Urban és Sergei Pthukin lettek. Anthony Pincott még elégedetlenségét fejezte ki a FISAE honlap miatt és arra vállalt kötelezettséget, hogy felkarolja annak újjászülését, erre a delegáltaktól 5 eurós hozzájárulást kért, amit Magyarország is támogatott és megfizetett. Pincott úr kéri a tagszervezeteket, hogy saját honlapjaik linkjét küldjék meg részére decemberig, valamint a jövő évi rendezvényprogramokat.

2022-ben San Francisco kívánja megrendezni a XXXIX. Kongresszust, ezért a helyszín népszerűsítéséről szóló prezentációval készült az amerikai delegált. Ezt követően a 2024-es helyszín szervezésére jelentkezett be Sanghaj. Majd két prezentációt hallhattunk a 2026-os lehetséges helyszínt biztosítani kívánó országoktól: Litvánia és Törökország a két jelölt. Az előadások között kisebb vita alakult ki, mivel a bolgár delegált Robert Baramov azt javasolta, hogy 2021-ben egy soron kívüli konferenciát is rendezzen a FISAE, ahol az

új technikákat és az új művészeket népszerűsíthetnék. A vita után javasolták Bulgáriának, hogy rendezzen nyugodtan saját szervezésű konferenciát, esetleg a FISAE égisze alatt, de nem mint világtalálkozót. Az elnökségi ülésen sor került még a művészekkel kötendő szerződések tartalmára vonatkozó ajánlás bemutatására, ami felkerül majd a megújuló honlapra is. Mivel az egyes tagországok jogszabályai jelentős eltérést mutatnak, ezért tényleg csak sorvezetőként szolgál a dokumentum. Az egyéb napirendek között Magyarország szeretettel meghívta a jelenlévő országokat a jövő évi 60 éves évfordulóra szervezendő budapesti találkozóra, melynek ismertetőjét szétosztottuk a delegáltak között, akik élénk érdeklődéssel fogadták a hírt.

Fakultatív program keretében vasárnap, a zárónapon kirándultunk a gyönyörű fekvésű és gyógyhatású levegővel és vízzel bíró Marienbadba. A színes virágos park, a zenélő szökőkút, a sok szép palota is nagy élmény volt, de ezt még emelte a Városi Múzeum Goethe Galéria gyűjteménye. Bemutatták a gyógyvíz kutatását, feltárását, a talált kőzeteket, a neves vendégeket, így Ferenc Józsefet, a Monarchia császárárt, Eduard angol királyt, a múzeum épületében lakott Goethe a marienbadi tartózkodásai alatt. Vladimir Suchánek 85 éves jeles cseh művész beszélt a múzeumban levő állandó kiállításáról (több, mint ötszáz ex librise található a múzeum tulajdonában), ezt követően életművét bemutató könyvét örömmel dedikálta az érdeklődőknek.

Elégedett grafikai cserével, szép programok élményével gazdagodva jöttünk haza. Két év múlva Cambridge vár minden kedves Tagtársat!

Rácz Mária – dr. Tebeli Izabella

A PRÁGAI XXXVII. FISAE EX LIBRIS KONGRESSZUS KIÁLLÍTÁSAIBÓL – MAGYAR VONATKOZÁSOKKAL

2018. augusztus 28-tól szeptember 2-ig Prága adta a 37. FISAE Ex libris Kongresszus helyszínét. Én is részt vettem a csehországi kongresszuson, melynek rendezvényei közül a következőkben a három legátfogóbb kiállításba nyújtok betekintést.

A strahovi premontrei kolostor nyári ebédlőjében (refektórium) 2018. augusztus 28-án lefolyt kongresszusi megnyitó után a téli ebédlőben tekinthettük meg a „*Vallási vonatkozású könyvjegyek a strahovi kolostor gyűjteményéből*” című, igényesen összeállított, nagy részében régi, heraldikus ex libriseket bemutató kiállítást. A 80 kiállított tablón több mint háromszáz ex librisben, ezek mellett supralibrosokban gyönyörködhetett az érdeklődő közönség. Ezekhez cseh-angol kétnyelvű feliratok (a grafikus és a készítő nevével, technika, méret jelölésével) segítettek az eligazodást, a tárlathoz katalógus nem készült. A kiállítás két fő részre oszlott, az egyes egyházi intézmények, személyek könyvjegyei, ill. a vallási motívumok szerinti bemutatásra. A figyelmesebb érdeklődők számára szembetűnhetett, hogy mindkét részben szerepelt magyar vonatkozás is.

A Strahov-könyvtár ex librisei mellett többek között egyéb cseh és morva premontrei, bencés, cisztercita kolostorok, külföldi, osztrák, német, svájci kolostorok ex libriseit is szemlélhettük, sőt a máltai és más lovagrendek, teológiai fakultások, szemináriumok lapjait. Köztük szerepelt a cseh Broumov bencés, a Szent Gábor bencés, a přibrami Svatá Hora, a

morva Rajhrad bencés kolostora. A külföldiek közt az osztrák Kremsmünster Szent Benedek-rendi kolostora, Stams ciszterci kolostora, a mattseei Szent Mihály templom, a német Beuerberg kolostora, Donauwörth bencés kolostora (a mai Cassianum Pedagógiai Könyvtár épülete), és a svájci engelbergi plébániai könyvtár ex librise is bemutatásra került a tárlaton.

Az intézmények mellett személyek, többek között cseh, morva, sziléziai püspökök, sőt magyar, szlovák, román, osztrák, német, svájci papok, püspökök és kanonokok ex librisei is kiállításra kerültek.

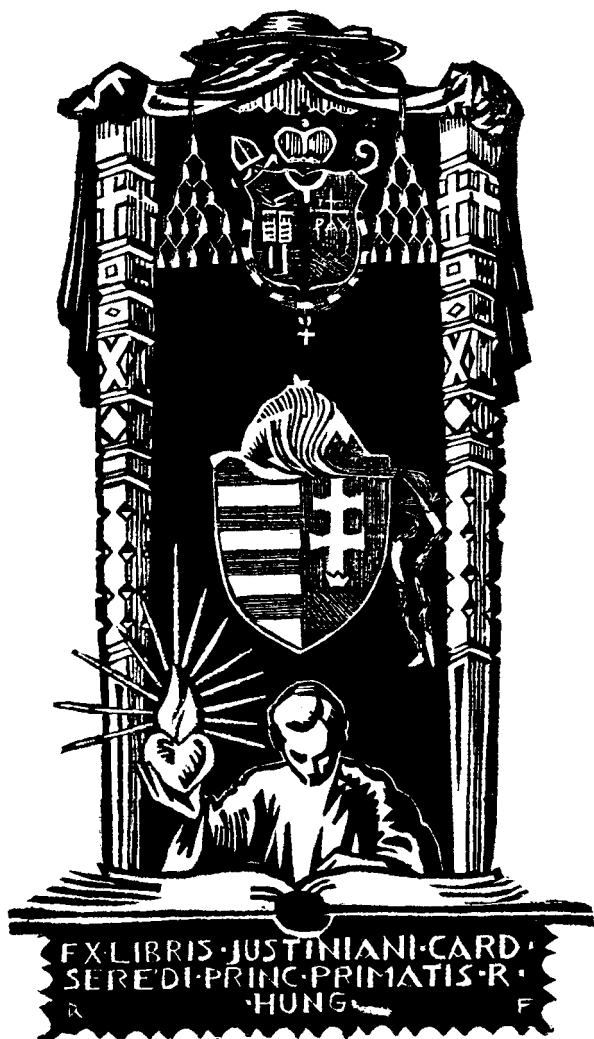
A tárlat második, motívumvilágot reprezentáló részében az Ótestamentum képi megjelenítése után szentek (Szent György, Lukács, Vencel, Mihály, Ferenc stb.) ábrázolásai, majd Madonna-képek, Jézus és az angyalok többféle bemutatása következett. A kereszt jele, címerek, zárandoklatok helyszínei, prágai, cseh és morva templomok, káptalanok, útmenti szentélyek voltak láthatók a következő tablókon. Majd a judaizmus és egyéb vallási vonatkozású ex librisek bemutatásával zárult a tárlat.

A kiállításon szereplő hungarika vonatkozások közt a magyar papok, egyházi méltóságok közül Boros József (1883–1972) gyulafehérvári kanonok-nagyprépost nevére Radványi-Román Károly, ill. Reithofer Jenő grafikusok által metszett Madonna-ábrázolások voltak szemlélhetők. A heraldikus magyar ex librisek közül Haynald Lajos (1816–1891) teológiai doktor, kalocsai bíboros érsek, erdélyi katolikus püspök, botanikus mellett Krivina Lonovics József (1793–1867) magyar főpap, az 1848–49-es forradalom és szabadságharc papságának egyik jelképes alakja is szerepelt könyvjeggyel. Kollonich László (1736–1817) erdélyi, majd nagyváradi püspök, 1787-től kalocsa-bácsi érsek két ex librise is látható volt, méltóságára utaló jelzésekkel. Csáky Károly Emmánuel (1852–1919) pozsonyi kanonok, pápai kamarás, váci megyéspüspök könyvjegye és Rudnay Sándor (1760–1831) szlovák érzelmű bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek rézmetszetű ex librise mellett szerepelt Serédi Jusztinián (1884–1945) bencés szerzetes, egyházjogász, érsek, bíboros, hercegprímás könyvjegye, az egyházi méltóság olvasó alakjával, hatalmi jelvényeivel. A magyar részt Kopácsy József (1775–1847) hercegprímás és Szelepcsényi György (1595–1685) esztergomi érsek ex librise zárta, utóbbi a portréjával. A judaizmus címszó alatt szemlélhettük Kecskeméti Lipót (1865–1936) rabbi, zsidó irodalomtörténész, bibliakutató saját maga részére alkotott ex librisét.

A tablókon és könyvekben kiállított ex librisek mellett a tárlaton látható volt Cyril Antonín Straka (1868–1927) katoli-

A képen középen: Vasné dr. Tóth Kornélia

Farkas Dezső fametszete, X2, 135×80

kus pap, a Strahov-kolostor könyvtárosa, könyvtörténész mellszobra, iratai, róla készült fotók. Straka nevéhez számos hagiográfiai (szentek életéről szóló), történelmi-irodalmi írás fűződik. Ex libris gyűjtőként is fontos szerepet töltött be.

A következő, a prágai Vítkov Hill emlékműnél a Nemzeti Múzeum Könyvtára gyűjteményéből rendezett „A cseh ex libris története 1945-ig” című tárlat sok adalékkal szolgált a cseh ex libris életről, a grafikusok mellett a gyűjtők vonatkozásában is. A tárlat több részből állt, két teremben elrendezve. A supralibrosokat, a korai és könyvbe ragasztott ex libriseket bemutató részleget követte a modern cseh ex libriseket felvonultató 40 fali tárló, bennük 365 ex libris, emellett asztali tárlókban grafikusok, gyűjtők életrajzai is szerepeltek, és a grafikusai technikákat is szemléltették nyomóprésekkel, -gépekkel. A tárlathoz részben kétnyelvű (cseh–angol), füzetszerű katalógust is megjelentettek a Nemzeti Múzeum kiadásában.

A 40 tárlón szereplő grafikusok a teljesség igénye nélkül a következők: Mikoláš Aleš (1852–1913), Oskar Fiala (1860–1918), Alfons Mucha (1860–1939), Karel Šimůnek (1869–1942), Emil Orlik (1870–1932), František Bílek (1872–1941), Vojtěch Preissig (1873–1944), Jan Paroubek (1877–1962), František Kobliha (1877–1962), Karel Němec (1879–1960), Jan Konůpek (1883–1950), Otakar Štáfl (1884–1945), Josef Váchal (1884–1969), Stanislav Kulháněk (1885–1970), Hugo Steiner-Prag (1880–1945), Josef Hodek (1888–1973), Jan Zrzavý (1890–1977), Václav Fiala (1896–1980), Antonín Doležal (1900–1968) stb. Közülük kiemelem Alfons Mucha

cseh plakátművész, grafikus, illusztrátor, festő nevét, akinek szecessziós, dekoratív nőalakjait ex librisein is szemléltethetjük.

Az asztali tárlókban látható portrék, szöveges ismertetések közt ex libris grafikusok és gyűjtők egyaránt szerepeltek. A gyűjtők közt a következő személyek kerültek bemutatásra: a neves cseh író, költő, Karel Jaroslav Obrátil (1866–1945). Václav Rudl (1875–1958) tisztviselő, bibliofil, gyűjtő, az 1930-as években a cseh ex libris egyesület (SSPE) elnöke, majd tiszteletbeli elnöke. Miloslav Novotný (1884–1966) könyvtáros, könyvtörténész, gyűjtő, fordító, 1944–46 közt a cseh ex libris egyesület elnöke, a Nemzeti Múzeum Könyvtára igazgatója, ex libris gyűjteményét is itt őrzik. Bedřich Beneš Buchlovan (1885–1953) tanár, író, fordító, könyvtáros, ex libris gyűjtő, a cseh ex libris egyesület választmányának tagja. PhMr. Mojmir Helcelet (1879–1959) gyógyszerész, a cseh bibliofil és ex libris egyesület alapító tagja, szenvedélyes gyűjtő. Jan Žižka (1896–1945), a cseh hadsereg tisztje, a cseh ex libris egyesület választmányának tagja, ex libris gyűjtő, szerkesztő, 14 ex libris regiszter szerzője.

Az ex librist készítő grafikusok közt ismertetést olvashattunk Josef Váchal (1884–1969) festő, grafikus, illusztrátorról és élettársáról, Anna Macková (1887–1969) festő, grafikusról. Az expresszionizmus, ill. a szimbolizmus, a naturalizmus jegyében alkotó Váchal 1907–1951 közt 430 ex librist készített. Macková a színes fametszet technikája terén Váchal hatása alatt teljesedett ki, 1918 után. 1915 és 1959 között 226 ex librist alkotott, és 5 kisgrafikai antológiát jelentetett meg. Rendszeresen készített újrán üdvözlő lapokat is. Az 1920-as években a cseh ex libris egyesület választmányának tagja volt. Jan Konůpek (1883–1950) festő, grafikus, illusztrátor összesen 474 ex librist készített. Josef Hodek (1888–1973) festő, grafikus, illusztrátor, pedagógus 457 ex librist alkotott. Karel Svolinský (1896–1986) festő, grafikus, illusztrátor, egyetemi oktató 141 ex librist és 412 újrán lapot készített. Technikailag a fametszet és cinkográfia érdekelt elsősorban.

A tárlatot a szakmai precízesség, alaposság mellett a szép kivitelezés, elrendezés tette izgalmassá.

„A 37. FISAE Ex libris Kongresszus alkalmából rendezett nemzetközi ex libris versenyre” beadott művekből rendezett kiállítás a prágai emmausi kolostorban volt megtekinthető. A díjazott és katalógusba beválogatott művekből láthattunk itt tárlatot, 40 tablón. Az összesítő adatok alapján a kongresszus grafikus kiírására 49 országból 694 alkotó pályázott. A legtöbb grafikus Kínából (144) vett részt, aztán Törökország (111), Oroszország (101) következett a sorban, mindegyik száz fölötti indulóval. Majd Lengyelország (52), a vendéglátó Csehország (35), Argentína (31) és Ukrajna (30) következett, a többi ország ennél kevesebb fővel pályázott. Hazánkból 4 művész vett részt, a neveiket a katalógus nem említi, művük nem került kiválogatásra. A zsűri elnöke: Jiří Brázda cseh grafikus, tagjai: Rumjana Dačeva és Karel Žižkovský képzőművészeti teoretikusok, Vladimír Suchánek, Martin Manojlín és

Miroslav Petřík grafikusok voltak. A kiállításához megjelentetett angol–cseh katalógus a cseh ex libris egyesület kiadásában jelent meg, benne 232 alkotótól közel 400 ex libris kerül bemutatásra.

A fődíjat Katsunori Hamanishi nyerte el Japánból mezzotinta (borzolásos) technikával készített ex libriseiért, brokát, szitakötők, viharos óceán ábrázolásaival. Az SSPE díját négyen kapták: Vladimir Zuev (Oroszország), Alexej Bobrusov (Oroszország), Liu Shuohai (Kína), Konstantin Kalynovych (Ukrajna). A díjazott alkotások technikájukat tekintve rézmetszet, rézkarc, hidegtű, foltmaratás technikával készültek. Ezek közül kiemelem Vladimir Zuev: Alice Csodaországban c. művéhez készített alkotását, ill. szintén tőle Claudio Monteverdi: Orfeo c. operájának képi megjelenítését. Konstantin Kalynovych különleges hangulatú rézkarc-hidegtű alkotásai Hendrick Avercamp (1585–1634) holland festő téli tájképeit idézik.

Különdíjban részesült Milan Bauer (Csehország), Martin E. Baeyens (Belgium), Daniela Benešová (Csehország), Natalija Cernecova (Lettország), Dušan Kállay (Szlovákia), Alexander Lytkin (Oroszország), Hristo Naidenov (Bulgária), Yuriy Nozdrin (Oroszország), Anna Tikhonova-Yordanova (Fehéroroszország), Dong Xiaozhuang (Kína).

A kiállított alkotások technikája és témavilága is sokszínű képet mutat. Anna Tikhonova-Yordanova rézkarcai holdszárnyakat, angyalok énekét jelenítik meg. Milan Bauer rézkarcain régi típusú automobil, szörnyek, dinoszauruszok és a halált jelképező alak jelenik meg. Az orosz Alexander Lytkin litográfáinak szépsége az aprólékosan kidolgozott formákban rejlik. Pablo Picasso képeit idézik a hidegtű technikával alkotó cseh Antonová Alena emberalakjai. Albrecht Dürer önarcképét parafrázálja Peter Kocák egy alkotása. A számítógépes grafi-

kák közül kiemelem Pavlova Galina sorozatát fiatal nő, anya, majd idős hölgy ábrájával.

A kiállításon szereplő darabokon többször találkozhatunk az Alice Csodaországban szereplőivel, emellett Ádám és Éva, Don Quijote, Odüsszeusz, Romulus és Remus alakjával. Finomságával kiemelkedik Günter Hujber grafikus Flórát, a virágok és a tavasz istennőjét ábrázoló alkotása, Kvartalny Vladislav tengeri szépsége, Natalija Cernecova Euterpéje és Seherezádéja. Az állatok közül felbukkan a kutya (kínai Fokutya), macska, tigris, bölény, flamingó. Találkozhatunk az apokalipszis lovasaival, a kereszténység jelképeként a hallal. Intézményi ex librisekre példa a lengyelországi ex libris sereg-szemléknek helyet adó Malborki Vármúzeum számára a várat megörökítő grafika, a lengyel Delekt Paweł alkotása.

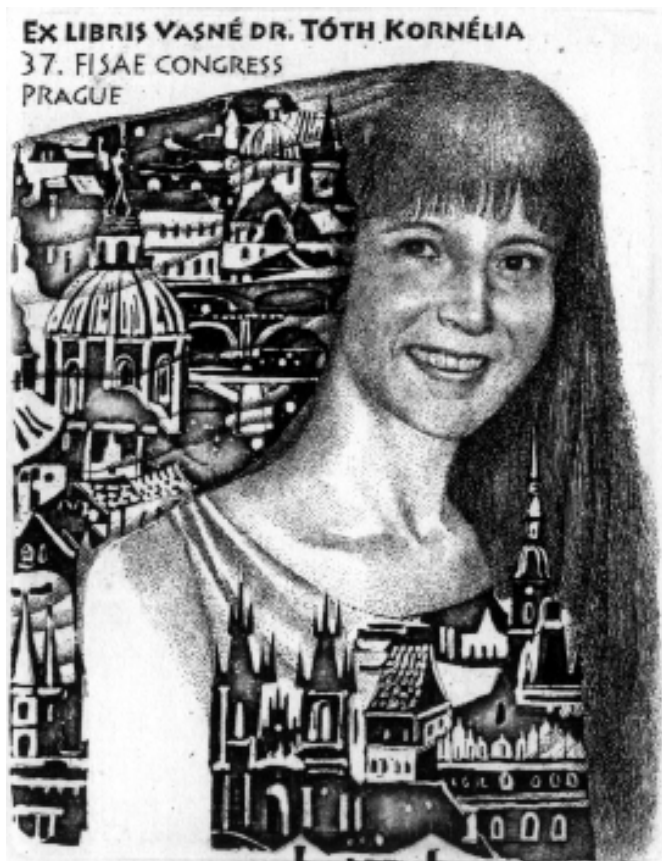
Mindhárom általam bemutatott tárlat a cseh ex libris egyesület alapos munkáját dicséri, gazdag anyag gyűlt össze mindegyik kiállításra. Hadd említsek befejezésül egy, a kongresszusra általam rendelt lapot, a fehéroroszországi Safiya Piskun rézkarcát – a portrémmal és Prága városával –, mely, bár a kiállításon nem szerepelt, illusztrációként bekerült a nevemhez a kongresszus résztvevőit bemutató kiadványba. A kongresszus és a kiállítások megszervezéséért nagy köszönet illeti a cseh ex libris egyesületet, minden résztvevő gazdag élménnyel térhetett haza!

Vasné dr. Tóth Kornélia

ADATOK PEREI ZOLTÁN FŐISKOLAI ÉVEIRŐL, MUNKÁSSÁGÁRÓL

Perei Zoltánt (1913–1992) nem kell bemutatni a kisgrafika barátainak, lapunk számos cikket jelentetett meg munkásságáról, a KBK évkönyvei is méltatták.

Az Arad vármegyei Zarándnádason született szegényparaszti családban. A család Trianon után települt át a Szeged melletti Szőregre (amely már Szegedhez tartozik). Kiskunmajsán végezte el a négy polgárit. A világháború alatt árkász örvezetőként szolgált, szovjet hadifogságba esett. Nagy szerencsére azok közé került, akiket – a kommunista propaganda így akart népszerűsége szert tenni – az 1945. évi őszi

Safiya Piskun (belorusz) rézkarca, C3 (2018), 125×95

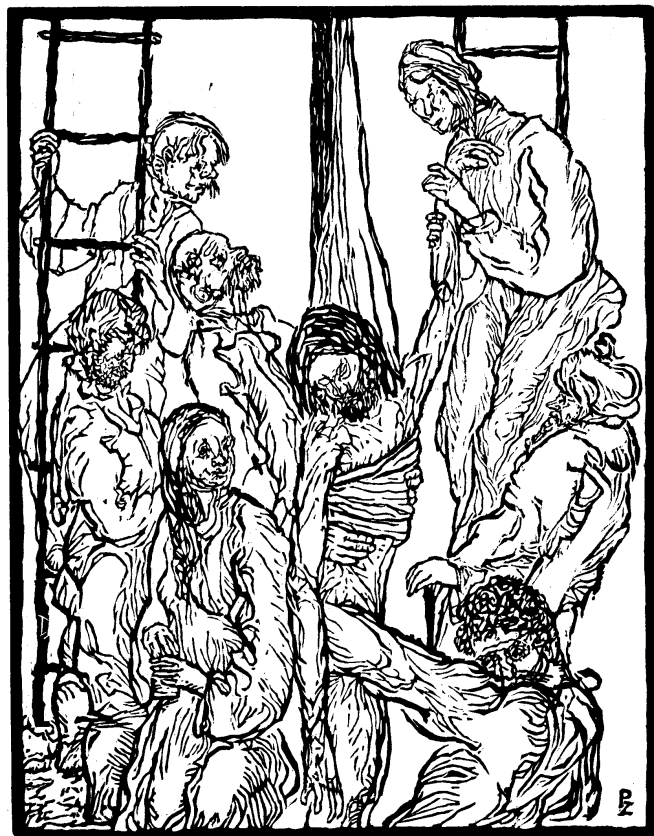

Perei Zoltán fametszete, X2, (1948), 90×70

Perei Zoltán fametszete, X2, (1948), 50×45

választásokra hazaengedtek. Azonnal, 32 évesen jelentkezett a főiskolára, általános festő szakra vették fel. Egy vele készült interjúban olvashatjuk: „Itt már hetek óta folyt a tanítás, beültettek a többiek közé. Nagy osztály, hetvenen voltunk. A Lónyai utcai Szent Imre Kollégiumban laktam. Még cipőm sem volt, bakancsban jártam négy évig. Olcsón éltem, Szőregről hoztam föl a tojást, egyebeket, de még 45 telén hazamentem segíteni édesanyámnak. Angóra fonalat fontunk. Megtanultam

Perei Zoltán fametszete, X2, (1948), 180×140

rokkán fenni, ma sem felejtettem el.” (Vö. Fonó nő, fametszet, 1979, 390×200 mm, Pittmann-gyűjtemény.) E sorok írójának mesélte el – többek között –, hogy édesapja kukoricából pálinkát főzött, amit az orosz katonáknak adott el. A festészetet Kmetty Jánostól, a grafikát Varga Nándor Lajostól és Koffán Kátolytól tanulta.

1945 szeptemberében kilenc címen (beiratkozási díj, diákasztal járulék, kirándulási alapidj járulék, testnevelési járulék stb.) 21.250 pengőt állapítottak meg számára. (Ez a pengő inflálódása miatt nem volt különösebben nagy összeg.) Még ebben az évben 50%-os utazási kedvezmény kapott. 1947-ben felvették az Országos Magyar Falusi Tehetségmentés keretében rendszeres havi ösztöndíjjal támogatott hallgatók közé. (Édesapjának a jövedelme ebben az évben 410 Ft volt.) 1949 decemberében a főiskola fegyelmi bizottsága – az index késői leadása miatt – nyilvános feddésben részesítette, „1950 II. félévtől kimaradt”. Mint elmondta, a menzatámogatást is megvonták tőle, mert nem vett részt a kötelező Szabad Nép félórakon. 1950-ben gyakran tartózkodott Hamvas Béla szentendrei kerti lakában, segített a kert művelésében, olykor együtt gombásztak. (Hamvas az 1948. évi kényszernyugdíjaztatása után földműves igazolványt váltott ki és rokona telkén gazdálkodott.) Perei ottani tartózkodásának emlékét őrzi a Hamvas Béla szentendrei szobasarok (1950, 190×171 mm) című rézkarca.

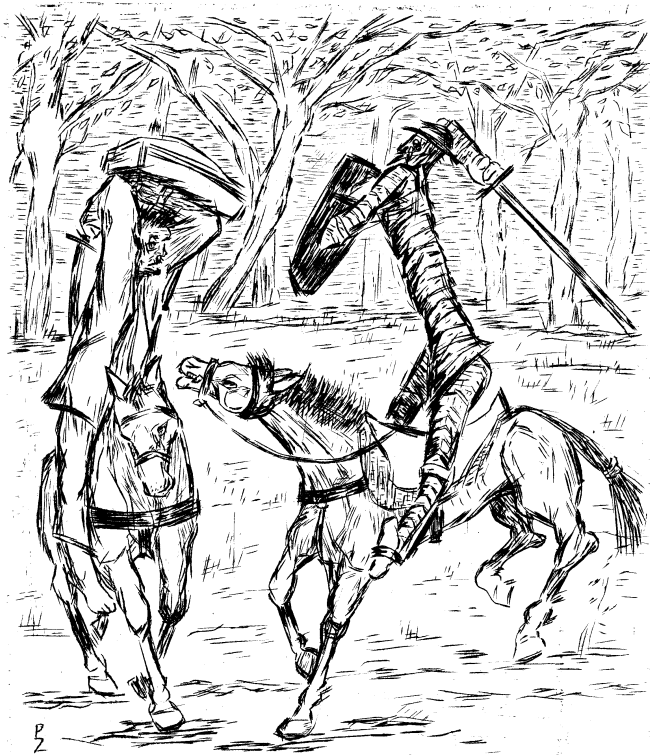
A főiskolával való konfliktusának oka feltehetően az volt, hogy nem tudott alkalmazkodni a megváltozott ideológiai körülményekhez. Kedvenc tanárát, Varga Nándor Lajost 1948-ban szintén kényszernyugdíjazták, 1949-ben „a változás évében” új tanrendet vezettek be a főiskolán. Az idézett interjúban azt mondta, hogy festő szakon végzett, így bizonyára elkészítette diplomamunkáját. Ez még további kutatás tárgya.

Perei életművét meghatározó grafikus (szinte kizárólag fametszői) munkásságának kezdeteiről a főiskolán készült művei tanúskodnak. Metszetei – az eredeti dúcoktól nyomtatva – megjelentek a grafikai osztály munkáiból válogató, Varga Nándor által szerkesztett kiadványban. Így a mester által 1948-ban meghatározott, Levétel a keresztről kompozíciós feladatnak megfelelő fametszete (180×140 mm), Szinte Gábor, Diskay Lenke, Varga Hajdú Varga István és mások társaságában. A kiadvány második részben – ahol már nem volt tematikai megkötöttség – Perei három fametszetét láthatjuk. Címet adva nekik: Anya gyermekével (180×130 mm), Férfi lóval (180×55 mm), Madarak (135×100 mm). Mindemelllett az MKE könyvtárának és levéltárának kitűnően feltárt gyűjteményében – Varga Nándor hagyatékában – még található két kisebb fametszet: Férfi fej (50×45 mm), Gondolkodó (90×70 mm). Míg az előbbiek – elsősorban Varga Nándor Lajos hatására – a rajzi megoldások alapján született metszetek, az utóbbiak már jelzik sajátos kifejezőmódjának kezdetét. Az 1970-es évektől saját kedvtelésére rendszeresen készített kisebb méretű, groteszk hangvételű „portrék” sokaságára emlékeztetnek, amelyek jól tükrözik világlátásának és metszéstehetségének sokoldalúságát. (A dúcokat elkérve Fejek címmel nyomtattam ki 20 számozott példányban 1991-ben egy 50 lapos válogatást A/6-os lapokra.)

Főiskolásként készítette a Don Quijote De La Mancha / élete / rézbe metszete / Perei Zoltán / MCMXLX című mapáját is. A 9 metszetet tartalmazó sorozat már a szinte kész, érett művész tárja elének, egyúttal jól tanúskodik arról, hogy Perei ebben a technikában is otthon érezte magát. (A téma ké-

sőbb több fametszetű ex librisén is megjelenik, jól szemmel kísérhetjük, milyen változáson születtek újjá.)

A főiskola elvégzése után már csak néhány fametszetet készített, nem tudott alkalmazkodni a korabeli művészetpolitikai

Perei Zoltán grafikája

elvárásokhoz. „Dolgozni csak úgy lehet, hogy az ember nem tartozik sehová. Csak annyit rajzoltam, hogy az érdeklődésem ne apadjon el. Mint az élsportoló, én is minden nap lefutottam az előírt távot...” – nyilatkozta. Ugyanitt olvashatjuk, hogy később – immár Angliában –, ahol a felszabadult légkörben ismét sokat dolgozott, rézkarcokat, rézmetszeteket is készített, de legjobban a fametszetet szerette. „A fában tudtam magam legjobban kifejezni, így találtam rá saját hangomra 1960-ban.” És ezzel elkezdődött a maga módján egyedülálló grafikai munkásságának megvalósulása.

(Végezetül köszönetet mondok az MKE Könyvtár és Levéltár főigazgatójának, Antal Istvánné Edinának, Boda Attila levéltárosnak és Bojtos Anikó művészettörténésznek, akik nem csak lehetővé tették a megfelelő dokumentumok tanulmányozását, hanem segítettek is a kutatómunkában.)

Irodalom:

- Hallgatói lapok (1945–1950) a Képzőművészeti Egyetem Könyvtár és Levéltárában.
- Az Országos Képzőművészeti Főiskola Grafikai Osztályának munkáiból: 1945-1948. (Szerk. és bev. Varga Nándor Lajos, a grafika tanára.) Bp., Nyomtatott a Képzőművészeti Főiskola grafikai osztályán 75 példányban.
- Molnár Aurél: Vendégünk: Perei Zoltán – Olvasó Nép, 1981. február, 150-159. p.

Arató Antal

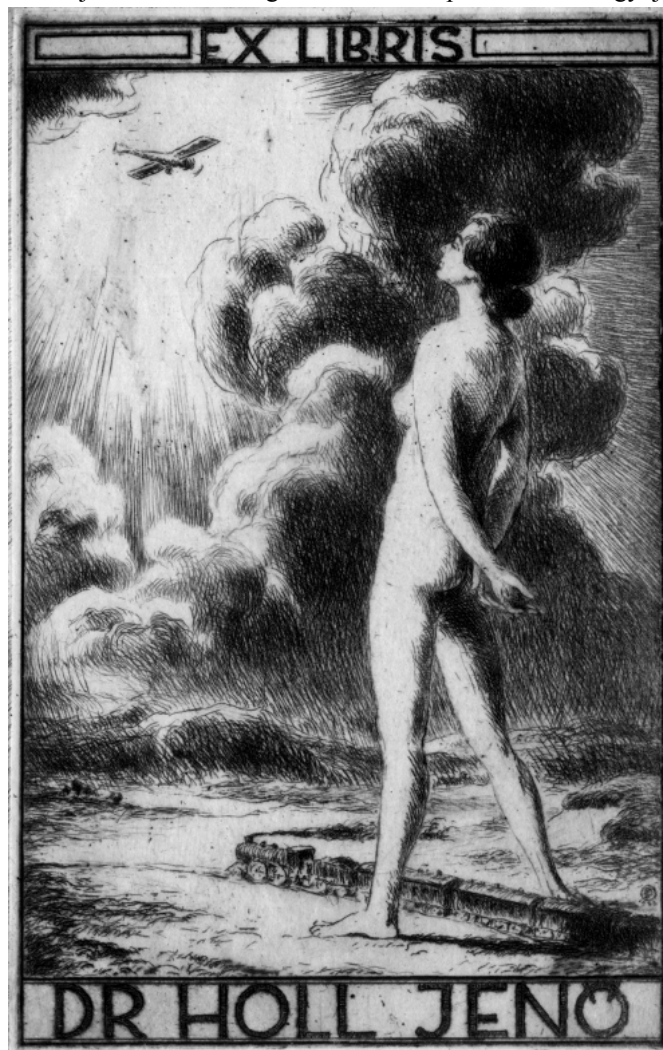
A Kisgraffika Barátok Köre Egyesület
internetes honlapja:
www.kisgraffika.hu

HÍRES GYŰJTŐK KÖNYVJEGYEI AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRBAN

HOLL JENŐ (1885–1938)

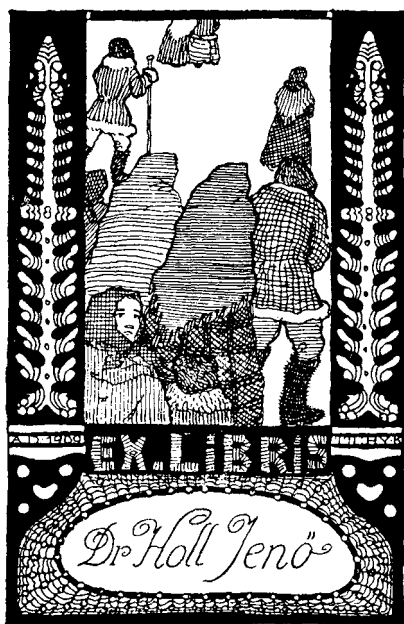
Magyar királyi kormányfőtanácsos, vasúti igazgató, a GYSEV (Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút Zrt.) üzletigazgatója 1924–1938 között. 1924-ben költözött Budapestről Sopronba, magával hozva hatalmas gyűjteményét. A Magyar Közgazdasági Társaság tagja volt. 1934-ben kormányfőtanácsosi címet adományoztak neki. Egy időben a soproni cserkészkerület elnöki posztját is betöltötte. Aktívan részt vett a közéleti, kulturális életben. Sokat tett a város kultúrájáért, pártolta a művészeteket és a sportot. A Soproni Fotóklub elnöki tisztét is betöltötte éveken át. Közbenjárására 1926-ban felépült Nyugat-Magyarország legmodernebb sportpályája.

Már 1911-ben szerepelt a *Kultura* (!) című folyóirat (kiadó: Röttig Gusztáv és Fia, Sopron) gyűjtő- és cserelistáján, ekkor még budapesti laccímmel, és MAV-fogalmazóként. A soproni Képzőművészeti Kör elnöke lett. Csatlakozott a Budapesten 1932-ben megalakuló MEGE (Magyar Exlibrisgyűjtők és Grafikabarátok Egyesülete) tagságához is. Jelentős iparművészeti, elsősorban ezüstgyűjteménnyel és órákkal rendelkezett, benne számos soproni mesterjelzésű tárggyal. Nagy soproni látképgyűjteménye (veduták) mellett látképes tarokk-kártya is volt a birtokában, mely 1800 körül készült, a bécsi Koller Mátyás munkája. Övé volt a leghatalmasabb soproni ex libris gyűj-

Bajor (Bayer) Ágost rézkarca, C3 (1932), 130×80

temény, több ezer darabbal. Saját ex librise volt Tichy Kálmántól, Bayer Ágosttól, Komjáti-Wanyerka Gyulától, Révész Kornéltól, Prihoda Istvántól, Witthalm Jánostól, Koncser (Kónya) Lajostól stb. A legkorábbiak közül való Tichy Kálmán 1909-ben készített ex librise. Foglalkozására utalóan több ex librisen szerepel a vonat motívuma, és gyakori a könyv-, ill. a nőábrázolás. Főpapi ex libriseit kiállították egy 1930-as soproni egyházművészeti kiállításon, melynek rendezője Csipkés Kálmán képzőművész tanár volt. Csatkai Endre az ő emlékének ajánlotta *A soproni ex libris története* című munkáját.

Tichy Kálmán grafikája, P1 (1909), 80×52

Budapesten hunyt el, 1938-as haláláról a GYSEV, a cserkészszövetség, a Soproni Fotóklub mellett a MEGE Kisgrafika is megemlékezik, kegyelettel adózva egykori tagjának.

Irodalom

1937. évi cserejegyzék, MEGE Kisgrafika, 1937/1. sz., 3.
 A „Kultura” ex libris cserejegyzéke, Kultura (irodalmi, művészeti, kritikai képes havi folyóirat), 1911. március 25., 3. sz., 200. (az 1911. évi későbbi számok e rovátaiban is)
 ARADY Kálmán, Dr.: *Visszapillantás*, MEGE Kisgrafika, 1943/1-2. sz., 2.
 CSIPKÉS Kálmán: *Soproni órákiállítás*, Soproni Szemle, 1937/2. sz., 30., 41., <http://sopszem.sopron.hu/sopszem/1937-1-2.pdf>
 CSATKAI Endre, Dr.: *A soproni ex libris története*, Sopron, 1938., 18., 28. (MISSURAY–KRÜG Lajos és THIER László közreműködésével)
 Gyászjelentések dr. Holl Jenő nevére (a család, a GYSEV, a cserkészszövetség, a Soproni Fotóklub gyászjelentései), OSZK, Plakát- és Kisnyomtatványtár
 Holl Jenő, In. TAKÁCS Gábor: *Műgyűjtők Magyarországon, A 18. század végétől a 21. század elejéig*, Kieselbach Galéria, Budapest, 2012., 212.
 Holl Jenő címere, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:COA_Holl_Jeno.jpg
 KOLB Jenő: *Régi játékkártyák és kártyafestők Sopronban*, Soproni Szemle, 1938/1–2. sz., 48., http://epa.oszk.hu/01900/01977/00004/pdf/EPA01977_Soproni_Szemle_1938-ii-1-2.pdf
 PLUZSIK Tamás: *Mit jelent soproninak lenni?, aki válaszol: Puteáni-Holl Imre*, Soproni Téma, 2014. május 9., <http://www.sopronitema.hu/tallozo/3166-sopronisag20140507.html>
 Soproni könyvespolc, Soproni Szemle, XIV. évf., 1960/1. sz., 108.
 Szemle, MEGE Kisgrafika, 1938/2–3. sz., 23.

KOVRIG KÁROLY (1888–1968)

A maga idejében és körében jól ismert tordai irodalom- és művészetpártoló értelmiségi, az erdélyi Szépmíves Céh tagja. Kenyérkereső foglalkozása szerint a helyi cementgyár tisztviselője volt, de emellett a helyi lapok, az Aranyosszék, Aranyosvidék munkatársa, grafikus. Szorgalmazta egy helyi művésztelep létesítését. Bágyoni Szabó István író azt vallotta, hogy „szomszédja lévén Tordán, többet tanult tőle, mint négy év alatt az egyetemen.”

Kovrig a húga révén a Gross családdal is rokonságban állt. A neves grafikus- és festőművész, Gross Arnold Gross Károlynak (sz. 1890) és Kovrig Ilonának a házasságából született.

Kovrig szenvedélyes kultúrincsgyűjtő volt: könyvek, képzőművészeti alkotások, festmények, bélyegek, ex librisek egyaránt szerepeltek a kollekciónak.

Kapcsolatban és levelezésben állt Dsida Jenő költővel. Egy 1928. augusztus 20-án írt levélben Dsida megköszöni a szíves vendéglátást, melyben Kovrigék őt és Tamási Áront Tordán részesítették. Egyúttal rákérdez Kovrig ex libris irányú tevékenységére: „Hogy állsz a gyufaskatulyákkal, akarom mondani az ex librisekkel?” Ez is bizonyítja, hogy Kovrig maga is készített ex librist, fennmaradt például Nappendruck Kálmán kolozsvári egyetemi gyakornok és a saját részére alkotott könyvjegye.

Kovrig ex libris gyűjteménye kb. 10 ezres nagyságrendű lehetett, benne kb. 300 grafikus alkotásaival. Aktív gyűjtőként cserelistákon hirdette duplum példányait, pl. a MEGE (Magyar Exlibrisgyűjtők és Grafikabarátok Egyesülete) cserejegyzékén Debreczeni László, Reschner Gyula, Göllner Miklós, Keresztes József stb. alkotásait. A nevére szóló ex librisek visszatérő motívuma a könyv. Az egyik könyvjegy – Debreczeni László alkotása – tanúskodik arról, hogy Kovrig az erdélyi Szépmíves Céh tagja volt. Másik, baglyot ábrázoló ex librisen munkahelyének címe olvasható: Turda, Romania, Zementfabrik (Torda, Románia, Cementgyár). Petry Béla grafikája a „zarándok” szerepben mutatja. Kedvelt ábrázolása a tordai hasadék, ez számos ex librisen szerepel, és ez látható Gy. Szabó Béla emlékkönyvjegyen, melyet Kovrig halála után készített. A külföldi alkotók közül Peter Wolbrand alkotott a nevére betűkompozíciós ex librist.

A családban mások részére is készült ex libris, például Kovrig Károly lánya, Nagy Györgyné Kovrig Emma, a Népművészet Mestere számára. Az újévi grafikák több esetben a Kovrig család nevére szólnak, például Reschner Gyula alkotása az 1939-es évre.

A Kovrig-gyűjtemény Kovrig Károly halála után örökösei birtokába került. A gyűjtemény gondozója ma unokája, Nagy Ádám (1945–) szegedi történész-muzeológus, numizmatikus, aki gyűjtő- és érdeklődési körei kialakulásában sokat köszönhetett erdélyi nagyapjának, kisgrafikák iránti szeretetét is tőle örökölte.

Irodalom

1937. évi cserejegyzék, MEGE Kisgrafika, 1937/1. sz., 4.
 1939. évi cserejegyzék, MEGE Kisgrafika, 1939/1. sz., 17.
 Az Erdélyi Múzeum Egyesület évkönyve az 1911. évre, szerk. ERDÉLYI Pál, 142., <http://epa.oszk.hu/01500/01579/00029/pdf/EMEvkv1911.pdf>

Petry Béla grafikája, P1 (1938), 70×50

BÁLINT Júlia: *Örménymagyar családok Aranyosszéken*, Művelődés, LVIII. évfolyam 2005. november – december, <http://www.muvelodes.ro/index.php/Cikk?id=148>

Boldog újévet kíván a MEGE! 1939., Budapest

Ex libris, In: *Romániai magyar irodalmi lexikon*, <http://mek.oszk.hu/03600/03628/html/e.htm>

Ex libris Erdélyben, http://hu.wikipedia.org/wiki/Ex_libris_Erdélyben.

LENGYEL András: *Egy ismeretlen Dsida-levél*, Forrás, 2012/5. sz., 102.

Nagy Ádám – muzeológus, Kisalföld, 2002. szept. 10., http://www.kisalfold.hu/belfold_hirek/nagy_adam_8211_muzeologus/19721/

Nagy Ádám, a Kovrig-gyűjtemény kezelője adatközlése, 2016. máj. 27., 2017. febr. 19.

Vastagh-hagyaték, Vastagh/N/24–OSZK, Plakát- és Kisnyomtatványtár

Vasné dr. Tóth Kornélia

DISKAY LENKE TÁRLATA

Kedves tárlatlátogató közönség, kedves Hajdú Igazgató úr, kedves képviselő urak. Kiemelt tisztelettel köszöntöm dr. Benkő Józsefné Diskay Annát, Diskay Lenke kiállító művésznőnk testvérét.

A Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület szegedi csoportja nevében köszöntöm a kedves vendégeket. Egyesületünk nemzetközi szervezetnek tagja, művészetet pártolókkal. Azért jutott nekem e megtiszteltetés, mert Diskay Lenke grafikus művésznő munkássága során sok ex librist, alkalmi grafikát készített a KBK tagjainak is. Mi ilyen alkotásokkal gyarapítjuk gyűjteményeinket.

Diskay Lenke 1924 augusztusában Kiskundorozsmán született.

Dorozsma falu már a X. század második felében létezett (Durusma). Először egy 1237. évi forrás említi. A XII. század végén templom épült a mai templom helyén. A népességében és anyagiakban gyarapodó település 1838-ban mezővárosi jogot kapott. Szabadalmas mezővárosi státusa 1876-ig volt érvényben, ekkor nagyközségként Csongrád vármegyébe tagolódott.

A településen szőlőt termesztettek, fejlett kézművességében jó hírű kovácsok, bognárok, kocsifényezők és takácsok voltak. Az első gőzmalmot 1884-ben csongrádi hajósgazda alapította. Dorozsmán 1905-ben 23 működött. A települést 1831 augusztusában kolerajárvány sújtotta. 1879-ben a nagy tiszai árvíz Szegeddel együtt Dorozsmát is elöntötte. Kiskundorozsma 1876-ig a Kiskunság része, 1950-ig járási székhely volt, amikor is Szeged vette át a szerepét. A települést végül 1973-ban csatolták Szegedhez.

Diskay Lenke Kiskundorozsmán, a járási székhelyen született. Édesapja Diskay Ferenc a település tanítója volt harminchét éven át. Édesanyja Péter Szabó Anna, három leánygyerek anyja, ügyes kezű asszony, nagyon szeretett festeni. Házukban a kertre néző ablak mögött készültek képei. A szomszéd kisfiú alakja a mai nap ott díszlik leánya Anna asszony szobájának a falán. Lenke már gyermekkorában cseréptányérokat festgetett. Elemi iskolában társai levélpapírjait rajzaival díszítette. Középiskoláját Szegeden a Szent Erzsébet gimnáziumban végezte. Illyés Béla tanára fedezte fel tehetségét és javasolta jelentkezését Budapestre, a Képzőművészeti Főiskolára. 1942-ben került a Képzőművészeti Főiskolára, de diplomát – a háború miatt – csak 1949-ben szerzett grafikai szakon. Mesterei Koffán Károly és Varga Nándor Lajos voltak.

Rostáné Pap Piroska festőművésznőtől tudom, hogy textil szakot is hallgatott. Ezt finom munkái visszatükrözik. Évekig pedagógusként dolgozott.

Sajnos én személyesen nem találkoztam a művésznővel, ezért hiteles kortársakat hívlak segítségül, hogy ide idézzük Diskay Lenke grafikust és közelebb kerüljünk munkáihoz.

A művésznővel otthonában beszélgetett Tüskés Tibor, tőle idézem a művésznőt: „Régebben linóleumba metszettem, ma már csak fába, főként körte- és diófába. Először a fát méretre vágom, aztán csiszolom. Inkább a hosszanti eredetű lapdúcot, a deszkát kedvelem. Ez a fametszés ősi anyag. A deszkában késekkel kell dolgozni, a lapdúcot valóban metszeni kell, és a fa hosszirányú rostjai külön jelentést adnak a nyomtatnak.

Számomra nagyon fontos a szín. Alapjában véve festő vagyok... Tulajdonképpen az egyetlen dúcra készült metszetek is színesek. A nyomás színe mellett mindig jelen van a papír alapszíne. Amit kivések a fából, a homorú felület fehér marad. A kiemelkedő rész kap festéket, és hagy nyomot a papíron. Ezt hívják magasnyomásnak... Ha több színű metszetet akarok készíteni, akkor minden színnek külön dúcot kell vésni. Az egymást fedő színek újabb színváltozatot hoznak létre. Így két dúccal már négyféle színt lehet kapni... Nagyon szeretem az arany és az ezüst fémfestékeket, de a túlzottan tarka metszeteket nem kedvelem. Nem színes fényképet akarok csinálni, hanem grafikát. Egy képhez két-három dúcnál többet nem használok.”

Tüskés Tibor méltatásából: *ihletet merített a népművészből, a természeti formákból, fölhasználta a pásztorfaragások, a népi szöttek világát, a madarak, a kerti virágok formáit.* Lapjain néha megjelenik egy-egy emberalak is. Kedvelte a középkori kódexek rajzait, a keleti, főként perzsa miniatúrákat... A fölhasznált motívumok azonban csak ötletet adtak számára, s belőlük egy egészen sajátos, egyéni ízü művészetet teremtett.

Semsey Andortól: Diskay Lenke munkáiban népünk lelkivilágának dús fantáziája, színes koloritja, stilizáló hajlandósága, a gondolatok ritmusos ismétlődése tevődnek át a grafikai művészet nyelvére. *A nyomtatás során ritmust visz a nyomatokba az az eljárás is, amikor a sötét színnel nyomott dúc arannyal festékezve lehetetlen eltolódással újra rákerül az előzőre, és ezáltal a kép szinte kiemelkedik a papíros síkjából.* A színek megfelelő árnyalatának Diskay Lenke nagy jelentőséget tulajdonít, a megfelelő színárnyalat kiválasztása fontos fázisa az alkotás folyamatának.

Lenkey István: Színharmonijában sokat merített a népművészet dús fantáziájú színvilágából. Nem átmásolta anyagára (fa és linóleum), hanem újrateremtette. Színes lapjain inkább a foltoknak van jelentőségük, mint a vonalaknak. Művészetének fő erőssége az *újszerű szimbólumteremtésben* van. Ebben a szimbólumrendszerben fellelhető a hazai népművészet világa is a színek mellett. Motívumvilága a pásztorfaragások, a népi hímzések, cserepek világából elragadó természetességgel bontakozott ki. Ezeknek a motívumoknak a grafika nyelvére való átírása mellett a felhasznált anyag belső törvényszerűségeiből következő kifejezőmód valamennyi sajátos lehetősége megtalálható Diskay Lenke alkotásaiban.

Galambos Ferenc: Bár kolorisztikus hajlama igen erős, színharmonijája mértéktartó; *szívesen használ aranyat is, mert ezzel derűt és ünnepélyességet, meleget és fényjátékot egyformán ki tud fejezni. Színátfedéseit is egyéni módon oldja meg, hangulatteremtő erejének ebben rejlik egyik titka.* Mint aki pedagógusként évekig élt gyermekek között, emberszeretete, visszafogott lírája, néhol szándékosan jelentkező naivitása a romlatlan gyermeki szépséglátás varázsát átmenti majdnem minden alkotásába. Illusztratív hajlama inkább a népmesék,

mint a modern irodalom világával rokon. Textilművészeti alkotásai, bár csak kirándulásnak szánta őket, e műfajban is tükrözni tudják egyéniségét.

Miben rejlett művészetének egyénisége? Az anyag kézműves szeretetében?... A feladat és a művészi kifejezés harmóniájában?... A természet és emberszeretetében?! *Alkotásaiból kiegyensúlyozottság, harmónia sugárzik.* A grafika egyik legkiválóbb hazai művelőjét veszítettük el 1980. december 13-án.

A Délmagyarország napilapban dr. Apró Ferenc búcsúztatta.

Első önálló kiállítása 1959-ben a Május 1. mozi előcsarnokában volt. 1967-ben a Fényes Adolf Teremben kisgrafikai lapjaiból, 1970-ben Hódmezővásárhelyen, 1977-ban a Kulturális Kapcsolatok Intézetében állított ki. 1980-ban Kiskunmajsán. A 70-es években Szegeden a Nyári Tárlatok rendszeres kiállító vendége volt. Ex librisei szerepeltek Párizsban, Krakóban, Hamburgban, Comóban, Luganóban, Bledben.

Férjével – Varga-Hajdu István grafikussal – rendezett több közös tárlatot.

Sok hazai és nemzetközi grafikai kiállításon nyert díjat, a többi közt 1968-ban Comóban 3. díjat, 1971-ben Helsingørben első díjat, Szegeden, a Nyári Tárlaton grafikai díjat, 1973-ban Besztercebányán nívódíjat kapott.

1985-ben emlékkiállítást rendeztek Szegeden a Móra Ferenc Múzeumban. Szülőhelyén a Könyvtárban 1996-ban gyönyörködhattunk alkotásaiban. Az Országos Széchényi Könyvtár Plakát- és Kisnyomtatványtára 1997-ben kapta ajándékba Diskay Lenke grafikusművész hagyatékát, ex libriseit, dűcait, grafikákat, a művésznő díjait, kiállításainak katalógusait. Ebből az anyagból a Széchényi Könyvtárban először 1999-ben rendeztek emlékkiállítást.

A Kisgrafika Barátok Szegedi csoportja rendszeresen kiállítja Diskay Lenke alkotásait. Így külön tablón láthatta közönség a METESZ székházban 1988-ban, a Somogyi-könyvtárban 2005-ben az Országos KBK Találkozón, 2011-ben ötvenéves évfordulónkon a művésznő munkáit. 2014-ben 90. születésnapján megemlékezést tartottunk összejeövetelünkön, ex libriseinek megtekintésével.

Most szülőhelyére nagy grafikáival látogatott el leánya, Eszter jóvoltából.

Köszönjük e nagylelkű adományt Varga Hajdú Eszternek, a Könyvtár, azon belül Máté Mária aktivitását, a Petőfi Művelődési Ház igazgatójának a kiállítás befogadását, a közreműködőknek, rendezőknek a törődést, a sok munkát, a szép és igényes kiállítást.

A kiállítást ezennel megnyitom, kellemes nézelődést, szép élményt kívánok!

Rácz Mária

AZ EX LIBRIS GYŰJTÉS FOGALOMTÁRA I.

Részlet Vasné dr. Tóth Kornélia a *Hobbinyelvek* kategóriában benyújtott 2017-es díjnyertes országos anyanyelvi pályázatából.

Ajándékozási ex libris

Ajándékba készült *→ex libris*, ezt szövegében is jelzi, például a Bácsföldvári Népkönyvtár számára: Ex libris Népkönyvtár, Lovász Pál ajándéka Bácsföldvárnak.

Ajtósi Dürer Céh

1935 októberében Debrecenben megalakuló, és 1949-ig működő polgári egyesület. Főként kisgrafikával, *→ex*

librisszel foglalkozó, a gyűjtést ösztönző szervezet volt. Megalakításában legfőbb szerepe Nagy József tanárnak volt. A Céh nevét a híres fametsző Albrecht Dürerről kapta, aki magyar származású, a Gyula melletti Ajtós községből (Békés megye) származott el Nürnbergbe. A Magyar Exlibris az egyesület 1935-ben alapított folyóirata, két évfolyama jelent meg, 1936-ban megszűnt.

A szervezet megújítása a 2000. október 22-én megalakult, napjainkban is működő Grafikusművészek Ajtósi Dürer Egyesülete.

Ál ex libris → Pszeudo ex libris

Alkalmi grafika

Valamely neves alkalomra, eseményre, évfordulóra készített kisgrafikai alkotás. Fajtaik szerint a következő főbb csoportokba sorolhatók: in memoriam lap, hommage lap, eljegyzésre, házasságkötésre, ill. házassági évfordulóra készített kisgrafika, kongresszusi lap, ünnepi könyvhétre készített kisgrafika, kiállítás alkalmából készített lap, húsvéti üdvözlő, karácsonyi és újévi üdvözlő, köszönőlap, születési értesítés, születésnapról megemlékező lap, valaminek a megalakulása alkalmából készített kisgrafika, cserekérő lap, gratulációt kifejező lap, meghívó. Az alkalmi grafikák gyakran átfedést mutatnak az *→ex librisszel*, sok grafika mindkét típusba besorolható. Főleg áll ez a kongresszusi lapok esetén, melyek feliratukban jelzetten és funkciójukban sok esetben egyúttal valamely személy részére szóló ex librisek is egyszersmind.

Alkotásjegyzék

A művész alkotásainak felsorolása sorszám (opuszám), műcím, készítési év, technika megjelölésével. Az *→ex libriseken* több művész feltünteteti a mű alkotásjegyzékben szereplő sorszámát. Ez alapján nyomon követhető, mely évben, mely alkotások előtt, ill. után készült az ex libris.

A kifejezés Grétsy László nyelvésztől származik, az *opus-lista*, oeuvre-katalógus magyarosításaként.

Beszélő ex libris

Sajátosan a névre utaló ábrájú *→ex libris*. Eredete a heraldikus ex librisekre, ill. azon túlmenően az ún. beszélő címerekre, névcímerekre vezethető vissza. Ezek esetén a tulajdonos neve szimbólumokkal jut kifejezésre. Pl. Galambos Ferenc számára készült ex libriseken galamb, Boros Pálén borospince, Hajós Pálén hajó stb.

Csereforgalom

A gyűjtők egymás közt bonyolított forgalma, személyes találkozás vagy levelezés útján. Ezt a gyűjtőegyesületek által kiadott *cserelisták* segítik. A grafikák cseréje során figyelni kell az azonos értékhatárra, azaz illendő a küldeményt ugyanolyan darabszámú, technikájú és művészi értékkel bíró lappal viszonzni. A megfelelő cserelappal nem viszonzható postai küldemény esetében elvárható annak visszaküldése.

Cserelista → Csereforgalom

Dúc

Nyomdai eszköz, nyomóforma. A *→grafikai* sokszorosítás eszköze. Lehet fátömb, linóleum vagy fémlap stb. Nyomtatásnál a dúc nyomófelületére festéket hengerelnek, majd présben, vagy gumihengerrel végzik a festék átnyomását a papírra. Magasnyomásnál a dúc a nyomtatandó dísz, szöveget, képet egy síkban tartalmazza, míg a nem nyomtatandó részek bemélyednek. A mélynyomtatás olyan grafikai eljárás, amelynél a festék a nyomóforma mélyedéseiből kerül át a papírra. Síknyomásnál a nyomtatólap sima felületű, a nyomtató és a nem nyomtató részek egy síkban vannak.

Duna menti Országok Nemzetközi Ex libris Találkozója

Kovács József (1915–1996), a Kisgrafika Barátok Köre pécsi titkára vetette fel a nemzetközi mellett egy regionális kongresszus rendezésének gondolatát, mivel a közép-kelet-európai gyűjtők számára gyakran elérhetetlennek bizonyultak a →FISAE-kongresszusok helyszínei. Így került sor 1991-ben a Duna menti Országok I. Nemzetközi Ex libris Találkozására, első ízben Pécs és Mohács helyszínnel. Ezt követően 1992-ben, 1995-ben Pozsonyban, 1993-ban Linzben rendezték meg a találkozót. 1998-ban újra Pozsony adott helyet a rendezvénynek. A későbbiekben megszűnt.

Duplum

Többes példány, a gyűjtő cserélhető, feles grafikai lapja. A gyűjtő a → *csereforgalomban* ezek révén tud újabb lapokra szert tenni, gyarapítva gyűjteményét.

Egyéni (magán) ex libris

A könyvjegyek tulajdonoskategóriája szerint megkülönböztetünk ~t, ill. → *intézményi ex librist*. Ide sorolható minden olyan ex libris, mely nem intézmények számára, nevére készült. Az ~ mindig egyéni megrendelő, egy vagy több magán-személy nevére szól, készülhet család részére is.

(Megjegyzés a lexikonhoz: A címszót a szócikk szövegében nem ismétlem, helyébe minden előfordulásakor hullámjelet, tilde-t tettem. Az egymással összefüggő, az adott szócikk megértése, kiegészítése stb. szempontjából fontos fogalmakat a szócikken belül utalójellel: → láttam el, és az utalt szót kurziváltam.)

A fogalomtár közlését a következő számainkban folytatjuk!

HÍREK

ISMÉT LEZÁRULT EGY ÉLETMŰ...

Vályi Csaba (1937–2018) festő- és grafikusművész hosszú betegség után életének 82. évében, 2018 júniusában elhunyt. A Toldy Gimnáziumban érettségizett, ahol többek között Molnár C. Pál volt a tanára. 1972-ben végzett a Magyar Képzőművészeti Főiskolán Kmetty János, Hincz Gyula és Domanovszky Endre tanítványaként. 1984-től nyugdíjazásáig a Fazekas Mihály Gimnázium vezetőtanáraként rajzot tanított. 1993: az ART-ÖR képzőművész csoport tagja és rendszeres kiállítója. A 70-es évektől főleg grafikával foglalkozik, rézkarcokat, színes linómetszeteket készít és akvarelleket fest, figuratív és természetelvű megközelítéssel. A miskolci Országos Grafikai Biennále rendszeres résztvevője.

Grafikáinak motívumát sajátos átértelmezésben jeleníti meg, amelyhez az ahhoz illő technikai megoldást társít. Széleskörű technikai eszköztára révén sokszínű és változatos grafikai munkásságot tudhat magáénak. Festészetében szintén a figurális az uralkodó, ugyanakkor itt is alkalmazza a formakapcsolatok sajátosan kialakított rendszerét.

2007-ben rendezett önálló kiállításán a Csokonai Művelődési Házban Feledy Balázs így méltatta munkásságát: „Egy igazi művészeti ezermester: realista, szürrealista festő. Egy igazán sajátos, különleges grafikai alkotást hoz létre a hidegtű a használatával, a borzolóssal és a dombornyomat készítésének ötvöztetésével. Mindez együtt egy konstruktív és organikus jelleget hoz létre. Az ő műhelye egy összetett művészi műhely. Művészetén egy igazi humanista szemlélet húzódik végig.”

Az egyesületünk búcsúzik Vályi Csabától, művészi munkásságát megbecsülve ápoljuk és megőrizzük emlékét.

(a Szerkesztőség)

TAVASZY NOÉMI HALÁLÁRA

Tavaszy Noémi (Budapest, 1927. november 13. – Budapest, 2018. július 1.) festő- és grafikusművész, Tavasz Sándor költő, műfordító felesége életének 91. évében elhunyt.

Eredeti neve Tóth Jolán volt. 1947-ben vette át tanítói oklevelét a budapesti katolikus Ranolder Intézetben. 1950-ben rajztanári képesítést szerzett. Három év tanítás után szabadfoglalkozású művészeti pályára lépett. Tanára Luzsicz Lajos volt, de tanult Bortnyik Sándor magániskolájában is. 1971-ben tagja lett a Képzőművészeti Alapnak. Tanulmányútjai során számos kelet- és nyugat-európai országban megfordult. Ösztöndíjas meghívással járt Lengyelországban, Csehszlovákiában, Jugoszláviában, Svédországban, Németországban.

Kezdetben gobelinfestéssel, lámpaernyő-festéssel foglalkozott, emellett könyvillusztrációkat készített, folyamatosan jelentek meg grafikai munkái napilapokban, folyóiratokban. Munkássága – bár inkább a festészetben alkotott nagyot – sokban kapcsolódik a kisgrafika műfajához. Ex libriseit, alkalmi és szabad grafikáit magyar és külföldi gyűjtők anyagában egyaránt fellelhetjük, de alkotásaival számos közgyűjteményben, folyóiratban, irodalmi műben is találkozhatunk. Első önálló kiállítása 1967-ben volt Budapesten. Azóta szerte az országban (Kecskemét, Pannonhalma, Pécs, Pápa, Vác, Szentendre, Cegléd, Debrecen, Sopron) és külföldön sok helyen szerepelt, kb. 400 egyéni és csoportos kiállításon. Külföldi kiállításainak szinterei közül Lengyelország (Lublin, Krasnystaw, Kazimierz Dolny); Csehszlovákia (Prága, Pozsony, Brno); Jugoszlávia (Sarajevo, Bled, Pocitelj, Mostar, Novi Sad); Dánia (Helsingør); Portugália (Lisszabon); Olaszország (Milano); Svájc (Lugano); Románia (Erdély) emelkednek ki. Tudatosan, misszióknak tekintve vitte alkotásait vidékre és a határainkon túlra. Munkássága tematikailag a népi hagyományok és motívumok összegyűjtésére és szintetizálására épül, kiállításai keretében bemutatta nemzeti kulturális örökségünk értékeit, ezzel országunk határain túl, külföldön is gazdagította a hazánkról kialakított képet. Ezt tükrözi művészi hitvallása (ars poeticája) is: „*A képzőművészet eszközeivel megörökíteni a népművészetet. / Egymás tájainak, kultúrájának megismertetése, / így őrizve meg a nemzeti örökséget.*”

Rendszeresen kérték fel kiállítások, pályázatok zsűrizésére, előadások tartására. Állandó résztvevője volt hazai és

külföldi konferenciáknak, pályázatoknak, világtalálkozóknak, évfordulós ünnepségeknek, diplomáciai eseményeknek, követségi fogadásoknak, irodalmi esteknek. Többször szerepelt a médiában, a rádióban és a televízióban. Munkásságáról számos méltatás jelent meg, hazánkban és külföldön egyaránt, itt-hon például a Somogyi Néplapban, a Pest Megyei Hírlapban, a Művészetben, a Művészet és Barátaiban, budapesti kerületi újságokban (Ferencváros, Lipótváros lapjaiban), a Reformátusok Lapjában, az Új Emberben és a Kisgrafika folyóiratban. Több mint 200 művet tartalmazó kisgrafikai alkotásjegyzékét a művésszel együttműködve 2012-ben állítottam össze, mely a Kisgrafika folyóirat 2012/4. száma mellékleteként jelent meg.

Tavaszy Noémi munkásságában technikájukat tekintve főként linómetszetek és olajpasztellek találhatók, emellett színes filctoll-rajzok, üvegkarcok és monotípiák. Alkotásait kitűnő képépítő készség, formakultúra, aprólékos kidolgozottság jellemzi. Magyar és nemzetközi viszonylatban is előszeretettel ábrázolja az általa látott jellegzetes tájakat és embereket, a történelmi, irodalmi, egyházi, zenei vonatkozású emlékeket, értékeket. Külföldi utazási élményei közül festményein, monotípiáin megörökítésre kerülnek Olaszország, Bulgária, Korea, Japán, a Kaukázus, Üzbegisztán, Grúzia, Törökország, Indonézia (Bali szigete), a Sárkány-öböl (Vietnám), Egyiptom, Tunézia, India stb. tájai, kulturális értékei. Láthatjuk a podolini kéttornyú piarista templomot (Szlovákia), a prágai zsidó temetőt, a bogumil sírokat Szarajevó vidékén (Bosznia-Hercegovina) stb.

Tavaszy Noémi grafikája, P1 (1973), 90×60

Több téma egész sorozatok megalkotására ihletette, pl. *Ady*-, *Kodály*-, *Bartók*-, *Bárdos*-, *Katona*-, *Petőfi*-, *Biblia*-sorozat (*Biblia pauperum*), *Bánk bán*, *templomok* stb. Ezek közül példaként a Bartók Béla műveit megörökítő linómetszet-sorozat 1981-ben, a Bartók-centenáriumra (Bartók születése 100. évfordulójára) készült, mintegy 30 alkotásból áll. A Bartók-illusztrációk a zeneszerző egész életútját végigkövetik a Kossuth-szimfóniától az utolsó alkotásig, a Brácsaversenyig. „Nem véletlen, hogy Bartók Béla művészete világszerte ismert – mondja Tavaszzy Noémi. – Bartók ugyanis például Kodályval

szemben úgy használja fel a népzenei motívumokat, hogy azzal minden nép számára érthető, élvezhető zenét alkot. Egyébként sokáig nem is kedveltem a zenéjét. [...] Aztán ahogy gyorsult az életritmus, egyre inkább megértettem [...], és így meg is kedveltem azt. A műveiben a mai életritmus ideges vibrálása érezhető, amellet, hogy szerkesztésükben szimmetrikusak és egy irodalmi párhuzammal élve a hármas egység szerint épülnek fel. Bartók zenéje és Ady Endre versei szerintem nagyon hasonlóak.”

A Kodály-sorozathoz autentikus népi hímzés-motívumokat változtatás nélkül használt fel a művésznő, míg a Bartók-virág, bár szintén a népi hímzések világából indult, mégis elvontabb geometrikus formájú.

A *Biblia pauperum*, *Biblia picta* (szegények Bibliája, festett Biblia) a 13. század végétől elterjedt könyvtípus, a középkor legnépszerűbb könyvei közé tartozott. E könyv alakban közreadott fametszetsorozatok mintegy átmenetet képeztek a középkori festett kódexek és az illusztrált nyomtatott könyvek között, a művészek illusztrációkkal segítették az írástudatlan szegényeket az Ó- és Újszövetség jobb megismeréséhez. Tavaszzy Noémi így vall e sorozat keletkezésének hátteréről: „*Én a Bibliával nőttem fel. A szülői házban, az iskolában nagyon vallásosan neveltek. Mindig is szerettem volna ehhez a témához nyúlni, de nem éreztem elég erősnek magam. Mégis, amikor megbízást kaptam, hogy illusztráljak egy gyerekeknek készülő bibliai kártyajátékot, elvállaltam a feladatot. A sorozatot elneveztem Biblia Pauperumnak (...), korhű ruhákban jelenítettem meg bibliai alakokat.*” A művek sorozata gyönyörű vallásos képregénynek tekinthető.

Tavaszy Noémi alkotóművészetéért több hazai és külföldi kitüntetésben részesült. 1994-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjét vehette át a Parlamentben. 1997-ben Ferencváros díszpolgárává nevezték ki. 2003-ban elnyerte a Magyar Kultúra Lovagja címet, 2006-ban Bartók Béla-emlékdíjjal jutalmazták.

„...A művész feladata, hivatása, sőt, kötelessége, hogy mindazt – a szépségeket és borzalmakat egyaránt –, amit a világban észrevesz és érzékeny lelkével talán fokozottabban átél, megörökítse és továbbadja; továbbadja szeretettel, őszinte gazdagítani akarással” – vallotta Tavaszzy Noémi. Művészi küldetéséről alkotásai tanúskodnak. Emlékét szívünkben őrizzük!

Vasné dr. Tóth Kornélia

HELYREIGAZÍTÁS

A KISGRAFIKA előző számában (2018/3), a Könyvespolc rovat bibliofil minikönyvekről szóló cikkében néhány téves adat szerepelt, a helyesbítés szerint:

Balázs Károly *Budapesten* él. A 2. bekezdés végén, a mozzanat szó után kimaradt az *ami*. A 4. bekezdésben a le. helyesen *lev.* (levél). Szanka Rózsa 450 lapot ajándékozott a múzeumnak, de nem magasnyomású, hanem *mélynyomású* lapokat gyűjtött az erdélyi művészekről. Az erdélyi művészek felsorolásából kimaradt *Bardocz Lajos* és *Bálint Ferenc*. Baász István helyesen *Baász Imre*. Nagy Olga ex librisét *Cseh Gusztáv* készítette.

Az illetékesektől és olvasóinktól szíves elnézést kérek.

Arató Antal

Egykori gyűjtőtársunk, egy időben a KISGRAFIKA szerkesztőjének özvegye, Semsey Andorné 2018. november 2-án tölti be 99. életévét. Bár mozgása már korlátozott, de szellemileg még még friss. Ez alkalommal sok szeretettel köszöntjük!

TOSZKÁNÁBAN JÁRTUNK

Megtisztelő feladatot kaptunk tavasszal Gian Carlo Torre úr közvetítésével:

Giacomo Grazi, Torrita di Siena polgármestere, Paolo Tiezzi Maestri, Toszkána Történelmi Apátságainak Örökségvédelmi Intézetének elnöke és Simona Giovagnola, Torrita Kulturális Alapítványának elnöke, az „Apátságok Magyarország földjén” című kiállítási felhívást tett közzé az első világháború lezárásának centenáriumi évfordulójára. A rendezvény célja, hogy az egykor ellenségből mára barátta válást olyan művészeti eseménnyel reprezentálja, amely alkalmat teremt a magyar metszőművészet bemutatására.

A kiállítás anyagának összeállítására a Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesületet kérték fel, a kurátor Ürmös Péter és Gian Carlo Torre volt. Az összegyűlt grafikákból könyv is készült, melynek szerkesztésében Antalné Tari Zsuzsanna is részt vett.

A nemes munkára 30-an fogadták el felkérésünket:

Bács Emese, Bakacsi Lajos, Bányay Anna, Baranyai Ferenc, Bálint Ferenc, Budai Tibor, Bugyi István József, Decsi Ilona, Füsöpök Maja, Havasi Tamás, Horváth Hermina, Jáger István, Keresztes Dóra, Kéri Imre, Kiss Ilona, Köhegyi Gyula, Molnár Icsu István, Orosz István, '57 Palásti Erzsébet, Papp Nikolett, Sárközi Róbert, Simor Márton, Szabadi Zoltán, Salamon Árpád, Szepessy Béla, Szunyoghy András, dr. Tóth Rózsa, Ürmös Péter, Varga Edit, Vén Zoltán.

Ürmös Péter, Antalné Tari Zsuzsanna, Dr. habil. Puskás István (a Római Magyar Akadémia igazgatója), Dr. Gian Carlo Torre, Papp Nikolett

Összesen 33 mű érkezett, mely kiállításra került.

Torrita di Siena városában a megbékélés jegyében közös olasz-magyar ünnepi megemlékezést és szentmisét tartottak 2018. szeptember 21-én. Ennek keretében nyílt meg „Apátságok Magyarország földjén” című grafikai kiállítás, amely a középkori szerzetesrendek magyarországi emlékeit ismerteti. Bemutathattuk olyan történelmi helyeinket, amelyek itthon is talán kevésbé ismertek, mint Felsőörs, Pápoc, Jakab-hegy, Somogyvár, Salföld stb.

A grafikai anyagot vándorkiállításként több városban mutatják be a későbbiekben.

A megemlékezést és a kiállítás megrendezését támogatta többek között az Olasz Köztársaság Magyarországi Nagykövetsége, a Római Magyar Nagykövetség, a Budapesti Olasz Kultúrintézet, a Római Magyar Akadémia és Balassi Intézet, az olasz belügyminisztérium sienai prefektúrája, a Toszkánai Regionális Tanács, a Toszkánai Bibliográfiai Társaság.

Antalné Tari Zsuzsanna

2018. szeptember 29-én *Kódfejtés – ex librisekbe zárt üzenetek* címmel tartott előadást a Magyar Szemiotikai Társaság által szervezett *A titok szemiotikája* c. tudományos konferencián Egerben Vasné dr. Tóth Kornélia, aki maga is tagja a társaságnak. A kódfejtésben központi szerepet játszott az ex librisek jeleméleti vizsgálata, tipológiája.

Kornélia 2018. október 4-én a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtárban az Országos Könyvtári Napok keretében ugyancsak az ex librisről adott elő, *A modern ex libris születése és felvirágzása* címmel. Ennek középpontjában az *Ex libris és képkultúra* c. könyv képanyaga állt.

Szerk.

LAPSZEMLE HELYETT

NEMZETKÖZI FIGYELEM KÖZÉPPONTJÁBAN A NAGY LÁSZLÓ LÁZÁR KISGRAFIKAI VILÁGA C. KÖNYV

A német és az osztrák ex libris újság (a DEG Mitteilungen és az ÖEG Mitteilungen) 2018/2. számai, a dán Exlibris NYT 2018/2. száma, az olasz inPressioni 2018 tavaszi száma, a svájci SELC Express augusztusi és a finn Exlibris Aboensis 2018/3. száma egyaránt recenzálja Vasné dr. Tóth Kornélia: *Nagy László Lázár kisgrafikai világ* (2018) c. könyvét, röviden méltatva a szerzőt és a grafikust, részletezve a mű felépítését, kiemelve az alkotásjegyzék alaposságát és a több oldalas angol nyelvű rezümét. A könyv jelentős szakirodalomnak számít hazánk mellett a külföld számára is. Gratulálunk a szerzőnek és a grafikusnak! A könyv bemutatója 2018. október 3-án volt az Országos Széchényi Könyvtárban, erről következő számunkban részletesen beszámolunk.

Palásthy Lajos

KÖNYVESPOLC

TOMPA MIHÁLYRA EMLÉKEZVE A „SZUHAY MÁTYÁS” HÁRMAS ÚJRAKIADÁSA

A gömöri származású Lenkey István (1941–) könyvtáros, bibliográfus sok szálon kötődik Tompa Mihályhoz. Ifjúkorában a költő versein nevelkedett. A Tompa Mihály Gömöri Kulturális Egyesület és a Hanvai Tompa Mihály Baráti Kör tagja, a Tompa Mihály Emlékév (2017) aktív részese. 2015-ben közreműködésével és szerkesztésében megjelent Tompa Mihály „*Virágregék*” című kötete. 2017-re, a költő születése bicentenáriuma összeállította Tompa Mihály bibliográfiáját „*Összel születtem én: tavasz leend, mikor rám esteledik...*» Bibliográfia a 200 éve született Tompa Mihály életéről és munkásságáról” (szerk. Imolay Lenkey István, Tompa Mihály Gömöri Kulturális Egyesület, Gömörszölös–Putnok,

2017) címmel, mely 1846-tól 2016 nyaráig Tompa Mihálytól és Tompa Mihályról megjelent könyvek, írások jegyzékét adja közre, több mint 3000 tételben. (Erről részletes recenzió olvasható jelen szerzőtől a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2017/6. számában.)

Tompa Mihály „*Szuhay Mátyás*” c. elbeszélő költeménye a Tompa Mihály Emlékév keretében 2017–2018 folyamán jelent meg Mohácson. A 36 oldalas kötetet tervezte és kiadta, bevezetését írta Imolay Lenkey István. A pécsi Kódex nyomdánál előállított kiadvány különlegessége, hogy három különböző színű (fehér, sárga, zöld) kötet készült, minikönyv (10×10 cm) méretben, arany tokba helyezve. Az egyes kötetek színes illusztrációit más-más grafikus készítette, a fehér kötetet Németh Andrea mohácsi festő, grafikus, a sárgát Nőt Béla pécsi képzőművész, a zöldet pedig az ajkai Baranyai Ferenc grafikus. Róluk az adott kötet utolsó oldalán található rövid bemutatás.

Lenkey a kötetek elején olvasható bevezetőben részletesen bemutatja a „*Szuhay Mátyás*” egykori keletkezéstörténetét:

„Az 1846-ban alig néhány hónap alatt két kiadást is megért Népregék, népmondák című gyűjteményével országos hírnevet vívott ki magának a költő. Rövid pesti tartózkodás után csaknem váratlanul a Gömör megyei Beje hívta meg lelképásztornának. Állását 1846. szeptember 27-én tartott beköszöntő igehirdetésével foglalta el. Innen küldte el a Szuhay Mátyás című elbeszélő költeményét a Kisfaludy-Társaság pályázatára.

A Kisfaludy-Társaság 1846. február 8-ai ülésén népies elbeszélésre hirdetett pályázatot: »Készíttessék költői beszély, melynek hőse valamely a nép ajkán élő történeti személy, például Mátyás király, Toldi Miklós, Kádár vitéz stb. Forma és szellem népies legyen.«

Tompa Mihály azt az elbeszélő költeményét küldte el a pályázatra, mellyel addigi munkásságából ítélve a legnagyobb kilátása volt a kitűzött pályadíj elnyerésére. Azonban meg kellett elégednie a dicsérettel, hiszen Arany János Toldija kapta meg a díjat.”

Szuhay Mátyás Abaúj vármegyei birtokos nemes, a korai kuruc mozgalmak egyik vezető alakja volt. Tompa Mihály róla írt elbeszélő költeményének nyelvezetéről, stílusról vonásairól, népiességről szólva Lenkey bevezetője így fogalmaz:

„Tompa Mihály jól jellemzi Szuhay Mátyást, a könnyen haragra lobbanó, de a bosszú kedvéért haragján uralkodni tudó, elkötelezett kuruc harcost, aki hazafiassága mellett derűs, egészséges, természetes észjárású személyiség volt. A meseszövegben szépen festi a kort a költő, kitűnően jellemez, jóízű, élvezetes humorral és zamatosan adja elő a kuruc kornak Szuhay Mátyásban megtestesülő idegenkedését a pártosságtól.[...]

Tompa Mihály a Szuhay Mátyásban nem szolgáltat erkölcsi igazságot, csupán mulattatni akart. Az elbeszélő költemény kidolgozása élénk és teljes egészet alkot. Előadásmódja és nyelvezetének tiszta népiessége, közvetlen volta, népszerűsége és jóízű humora szinte vonzza az olvasót, aki érzelmekkel és sok humorral átszőtt történettel találkozik e műben. A Szuhay Mátyást a főszereplők jól megrajzolt alakja, az elbeszélés fordulatossága humoros költészetünk egyik legkiválóbb alkotásává teszi.”

A szöveg plasztikussága a kötetekben fellelhető képi ábrázolásokon is tükröződik, a három grafikus más-más jeleneteket ihlettek meg, és a képek eltérő hatása a technikai különbségekben is rejlik. Németh Andrea alkotásai akvarell és vegyes

technikával készültek, Nőt Béla tusrajzokat, Baranyai Ferenc rézkarcokat alkotott. Szuhay Mátyás markáns, szuggesztív portréja Baranyai Ferenc megformálásában nyer hiteles megörökítést. A lovas társaival a tarcali hegyre, szőleijébe igyekvő Szuhay alakját örökíti meg Nőt Béla ábrázolása. A Szuhay pincéjébe betörő tolvaj labancokat mindhárom képzőművész megörökíti, Németh Andrea külön kiemeli a Szuhayt ócsároló Herkó páter alakját a pince mélyén, a hordók közt (rőla egyébként Lenkey bevezetőjében azt olvashatjuk, hogy valószínűsíthetően csak költött, nem valóságos alak). A kuruc vitéz, Keszi Pál és mátkája, Anna egybekelése a pap előtt két grafikus megformálásában is szerepel (Baranyai Ferenc, Nőt Béla), csakúgy, mint lakodalma, utóbbinál Németh Andrea a táncoló párokat, Baranyai Ferenc a zenészeket emelte ki. A három illusztrált mű egymás mellé helyezése, együttes szemlélése sajátos, összetett hatást kelt, tovább gazdagítva a Tompa Mihály-i szöveg üzenetét.

A „*Szuhay Mátyás*” jelen kiadásának értékét emeli, hogy a mű az 1847-es eredeti kiadás (*Költői pályaművek, melyeket 1847-ben koszorúzott és kitüntetett a' Kisfaludy-Társaság: Toldi, koszorúzott költői beszély 12 éneken Arany Jánostól; Szuhay Mátyás, dicsérettel kitüntetett költői beszély Tompa Mihálytól; Bosnyák Zsófia koszorúzott legenda Garay Jánostól, Pest, 1847.*) óta további gyűjteményes kötetekben jelent meg, önálló kötetben nem.

A kis könyvecskék 100-100 példányban kerültek kiállításra, kereskedelmi forgalomba nem kerülnek, megrendelhetők a tervezőnél és kiadónál, Imolay Lenkey Istvánnál. Az irodalom- és művészetkedvelőknek egyaránt figyelmébe ajánlom!

Vasné dr. Tóth Kornélia

EGYESÜLETI HÍREK

Áldott szép karácsonyt
és boldog új évet kívánunk
minden kedves olvasónknak!

A tagdíjakat és adományokat kérjük a CIB Bank 10700268-70112139-51100005 számlaszámára befizetni. A számla tulajdonosa a Kisgrafika Barátok Köre. Csekket nem tudunk küldeni!

Horváth Endre rézmetszete,
C2, op. 23 (1934), 95×70

AUSZUG

Mária Rácz – Izabella dr. Tebeli: Der XXXVII. Ex Libris Kongress des FISAEs.

Ab 28. 08. 2018. bis 02.09. fand der XXXVII Ex Libris Kongress in Prag statt. Die meisten Programme, Ausstellungen, Ausflugsmöglichkeiten und die Sitzungen den Delegationen sind in dem Artikel dargestellt.

Kornélia Vasné dr. Tóth: Aus den Ausstellungen der XXXVII. Ex Libris Kongress in Prag – mit ungarischen Aspekten

Die Einsicht wird den drei umfassendsten Ausstellungen des tschechischen Kongresses gegeben. „Religiöse Buchmarken aus der Sammlung des Strahov-Klosters.“ „Die Geschichte des tschechischen Ex Libris bis 1945.“ Die vom XXXVII. FISAE Kongress organisierte Ausstellung für Werke, die im Rahmen des internationalen Ex Libris-Wettbewerbs aufgeführt wurden.

Antal Arató: Daten über die Hochschuljahre und Arbeit von Zoltán Perei

Der Anfang von Pereis grafischen Arbeiten (fast ausschließlich Holzabschnitte) ist durch seine Arbeiten an der Hochschule bekannt. Diese werden in dem Artikel vorgestellt, einschließlich *Mutter mit ihrem Kind, Mann mit Pferd, Vögel*. Von Don Quijote machte Perei zu dieser Zeit 9 Serien von Kupferstich.

Kornélia Vasné dr. Tóth: Buchmarken berühmten Sammler in der Széchényi Nationalbibliothek. (Jenő Holl, Károly Kovrig)

Der Kulturschatzsammler Tätigkeit mit Schwerpunkt Ex Libris von Jenő Holl Hauptberater der ungarischen königlichen Regierung, Eisenbahndirektor, von 1924 Bewohner im Ödenburg, auch der Vorsitzender des Kunstkreises, und von Károly Kovrig Beamter aus Torda wird im Artikel angezeigt.

Mária Rácz: Ausstellung von Lenke Diskay

Die Grafikerin von Kiskundorozsma inspirierte seine Werke aus der Volkskunst, den natürlichen Formen, den Schäferschnitten, der Welt der Trachten, Vögel und Gartenblumen. Dies zeigt sich auch in seinen ausgestellten Arbeiten.

Nachrichten, Presseschau, Bücherregale

Tavasz Noémi grafikája, P1 (1973), 75×70

SUMMARY

Mária Rácz – Dr. Izabella Tebeli: The 37th FISAE Congress of Ex-Libris

Prague hosted the 37th FISAE Congress of Ex-Libris from 28 August to 2 September 2018. Opening events of exhibitions, occasions for exchange, sightseeing and excursions are reported. The award-winning international artists are also listed. Plans for the future and debates in the meetings of the delegates are also touched upon.

Dr. Kornélia Tóth Vas: The Main Exhibitions and Their Hungarian Relations in the 37th FISAE Congress

An account is given of the three most comprehensive exhibitions during the Congress. In the exhibition of 'Religious Ex-libris in the Collection of the Strahov Monastery' there were some, mostly heraldic, bookplates of Hungarian bishops and high priests. Another big exhibition, 'The History of Czech Ex-Libris until 1945' showcased a rich selection of the works of modern Czech artists as well as representing the beginnings of ex-libris art in Bohemia. In the third grandiose exhibition the works submitted to the International Ex-Libris Competition were shown. The techniques and the recurrent motifs of award-winning artists are also delineated.

Antal Arató: Some Data on Zoltán Perei's Formative Years and Activities

He began his graphic, almost exclusively woodcutting, activities as a student at the academy of art. He graduated in painting but he became a graphic artist. Although he came from a poor family, he was unwilling to meet the requirements of dominant political ideologies. His master was Lajos Nándor Varga. Some early works (depicting mother with child, man with horse, birds) and a series of Don Quixote are presented.

Dr. Kornélia Tóth Vas: Jenő Holl (1885-1938) and Károly Kovrig (1888-1968) in the Series of Famous Collectors' Bookplates at the National Széchényi Library

Jenő Holl was a civil servant and a director of a railway company. He moved to Sopron in 1924 and he was active in the cultural life of Sopron as the president of the local fine arts circle. He collected landscapes, silver works and clocks, owning the largest collection of ex-libris in Sopron in the 1930s. Károly Kovrig was a factory clerk and a graphic artist as well. He lived in Torda, Transylvania. He was an avid collector of books, fine arts, stamps and ex-libris. He was connected with poet Jenő Dsida and he was a relative of graphic artist Arnold Gross. He had a collection of roughly ten thousand bookplates including the works of 300 artists. His collections were bequeathed to his family. The historian Ádám Nagy, his grandson, curates his heritage.

Mária Rácz: An Exhibition of Lenke Diskay

The artist was born in 1924 in Kiskundorozsma near Szeged (now a district belonging to Szeged) and she died in Budapest in 1980. Appreciations and reviews of her oeuvre are excerpted in the article. She was impressed by folk art (carvings, textiles) and nature (flowers, birds). This exhibition showing her large-format graphics was arranged in her birthplace thanks to her daughter.

News, Press Review, Books

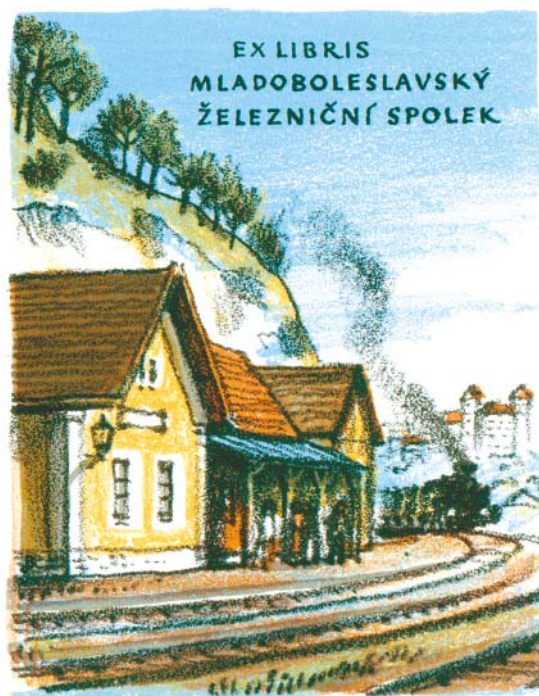
Karel Benes (CZ) litográfiája, L/col, 100×85

Balajti Károly számítógépes grafikája, CGD, op. 553 (2016), 95×65

Karel Benes (CZ) litográfiája, L/col, 90×73

Jiří Bouda (1934-2015) (CZ) litográfiája, L/col, 90×70